

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота
з педагогіки на тему: «Шляхи соціалізації підлітка в сім'ї»

студентки групи СОукр 11-22
філологічного факультету освітніх технологій,
спеціальності 014 Середня освіта,
предметної спеціальності 014.01. Середня освіта
(Українська мова і література),
освітньої програми Українська мова і література,
англійська мова, зарубіжна література

Ренкас Наталії Олегівни

Науковий керівник –
доцент Годлевська К.

Кількість балів –

Національна шкала –

Оцінка ЄКТС –

Члени комісії: _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Київ – 2024

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СІМ'Ї.....	5
1.1. Концептуальні основи соціалізації підлітків.....	5
1.2. Аналіз наукових досліджень у сфері соціалізації підлітків.....	8
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СІМ'Ї.....	12
2.1. Практичний досвід сімейної соціалізації.....	12
2.2. Розробка рекомендацій для оптимізації соціалізації підлітків у сімейному середовищі	15
ВИСНОВКИ.....	19
РЕЗЮМЕ	21
RESUME.....	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22
ДОДАТКИ	24

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Виховання дітей починається в сім'ї. Інші соціальні інститути включаються у виховний процес значно пізніше, коли вже почався розвиток основних рис характеру дитини. Саме в сім'ї закладаються основи фізичного, інтелектуального та морального розвитку дитини, формуються її громадянські почуття, світогляд та естетичні уподобання. Визначальним для дитини стає особистий приклад батьків, їх ставлення до праці, громадського життя, принципів, чесність, доброта і чуйність, ощадливість, простота і скромність.

Сім'я має вирішальний вплив на розвиток особистості: формування характеру, ціннісних орієнтацій, провідних пріоритетів, соціальної зрілості. Сімейні умови, зокрема соціальний статус, професія, матеріальний рівень та рівень освіти батьків, багато в чому визначають життєвий шлях дитини. Крім цілеспрямованого виховання, на дитину в основному впливає сімейна атмосфера, і ефект цього впливу проявляється з віком, відбиваючись на структурі особистості. Це особливо важливо для підлітків, оскільки саме в підлітковому віці батьківське ставлення стає вирішальним для формування та закріплення власного образу людини. Цей образ і ставлення до себе формуються під впливом іміджу, створеного батьками. Тому в сучасних умовах в Україні сім'я є пріоритетом.

За останнє десятиліття значно зросла кількість значущих досліджень переходу від дитинства до дорослого (М. Боришевський, В. Конель, Н. Максимова, Т. Малковська, Т. Снегирьова, М. Удовенко, О. Василенко, М. Ярошко та ін.).

Проте проблема взаємин батьків і дітей у цьому віці залишається недостатньо розробленою, а тому актуальною. Адже кожне нове покоління трактується по-новому, залежно від ситуації суспільного розвитку, в якій воно опинилося. Виникають нові проблемні ситуації, які потребують дослідження та вирішення.

Метою роботи є теоретичне та практичне обґрунтування шляхів соціалізації підлітка в сім'ї.

Для досягнення мети були поставлені **завдання дослідження:**

- розкрити концептуальні основи соціалізації підлітків;
- проаналізувати наукові дослідження у цій сфері;
- охарактеризувати практичний досвід сімейної соціалізації;
 - Розробка рекомендацій для оптимізації соціалізації підлітків у сімейному середовищі.

Об'єкт дослідження - соціалізація підлітка в сім'ї.

Предмет – особливості та методи соціалізації підлітка в сімейному середовищі.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс теоретичних та експериментальних методів: теоретичний аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження.

Структура роботи складається з вступу, двох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СІМ'Ї

1.1. Концептуальні основи соціалізації підлітків

Соціалізація підлітків - це непростий і водночас важливий процес, який протікає в сімейному середовищі, де вони засвоюють соціальні норми, моральні цінності та здобувають навички, необхідні для успішної інтеграції в соціум. Цей період є вирішальним для розвитку особистості та визначає подальшу життєву позицію. Тому розуміння теоретичних засад соціалізації підлітків є вкрай важливим для батьків, педагогів та інших осіб, які беруть участь у вихованні та навчанні молоді.

Автором самого поняття «соціалізація» вважають американського соціолога Ф. Г. Гіддінса, який у своїй книзі «Теорія соціалізації» розтлумачив його як «розвиток соціальної природи чи характеру індивіда, підготовка до соціального життя». Він вважав, що соціалізація це певний процес, який відбувається через спонтанний вплив середовища та суспільства; результатом соціалізації має бути поведінка, яка забезпечує взаєморозуміння та спілкування людей і так само відповідає суспільній свідомості.

Поняття «підліток» розуміємо так: це хлопець чи дівчина, які знаходяться в перехідному віці від дитинства до юнацтва. Підлітковий вік – це фаза, коли у людини формується ставлення до світу та до самого себе, що формує життєву позицію, з якою людина далі буде жити своє життя. Термін «підлітковий» (adolescence) походить від латинського слова «adolescere», яке означає «зростати, дорослішати». Цей вік не можна віднести ні до дітей, ні до дорослих людей.

Саме під час сімейного виховання у підлітків формуються всі якості, з якими він піде у доросле життя. Дитина спостерігає за манерою поведінки своїх батьків і тим самим переймає від них норми, які вони демонструють. Взагалі, найважливішою функцією сім'ї є соціалізація підростаючого покоління. Підлітки, які ростуть в сім'ях де панує любов і повага рідше стикаються з проблемами в навчанні, рідше хворіють та можуть легко знайти спільну мову зі своїми

однолітками. Постійні конфлікти між батьками і дітьми часто приводять до проблем із самооцінкою та формують комплекси у дітей. Важливо подавати правильний приклад, якщо батьки хочуть, щоб їхні діти вирости успішними людьми. Соціалізація включає не тільки свідомі, контрольовані та цілеспрямовані взаємодії, а й спонтанні процеси, які мають специфічний вплив на формування особистості.

Варто звернути увагу на важливі фактори соціалізації, які діють у сім'ї. Перший з них, це психологічний клімат. Від атмосфери в родині та через емоційний стан батьків великою мірою залежить самопочуття безпосередньо підлітка. Сім'я, є фактором, що впливає на емоційне благополуччя підлітка, і так само може бути причиною емоційної дезадаптації особистості. Існує два типи клімату, які функціонують у сім'ї: сприятливий та несприятливий. Підлітки, які виховуються у сприятливому кліматі добре комунікують зі своїми ровесниками та виявляють доброзичливе ставлення до них. Вони мають стабільний стан та не піддаються емоційним гойдалкам. І навпаки, коли підліток зростає у несприятливому середовищі, він здатний створювати конфліктні ситуації та може не знаходити спільної мови з іншими. Такі діти зазвичай використовують конфліктні ситуації як спосіб вираження своїх потреб або як захисний механізм.

Не можна не відмітити те, як різні стилі виховання впливають на самооцінку дітей та соціалізацію у суспільстві. Традиційно відокремлюють такі стилі виховання як авторитарний, ліберальний, індиферентний та демократичний.

Авторитарний стиль виховання характеризується значним контролем над дітьми, батьки вимагають від своїх дітей те, щоб вони були найкращими у всьому. При цьому, при такому стилі підлітки і батьки не близькі та в них не має емоційного контакту. Батьки мало звертають увагу на почуття дитини, іноді навіть повністю ігнорують їхні потреби та бажання. У такому випадку батьки залишаються закритими для постійного спілкування з дітьми, з метою забезпечення «порядку в домі» – встановлюють суворі правила, які не підлягають перегляду, суттєво обмежують індивідуальний простір дітей, дозволяючи їм лише незначний ступінь

незалежності в пізнавальній діяльності. Підлітки під впливом такого виховання стають дратівливими, тримаються подалі від людей. Авторитарний стиль не дає підліткам стати самостійними та самореалізованими. Вони мають проблему зі встановленням контакту з ровесниками та з іншими людьми, тому що їм бракує навичок спілкування.

Ліберальний стиль батьківського виховання характеризується низьким рівнем контролю на тлі дружнього ставлення до дітей. На думку Баумрінда (Baumrind, 1975), надто ліберальні батьки так захоплюються демонстрацією «безумовної любові», що перестають виконувати безпосередньо батьківські функції, зокрема, встановлювати заборони для своїх дітей. Кожен з нас стикався з підлітками, яких виховували такі батьки. Діти схильні потурати своїм слабкостям, імпульсивні і часто не вміють поводитися на людях. Підлітки можуть стати залежними від зовнішньої підтримки та шукати схвалення, визнання в інших людях.

Індиферентний стиль виховання характеризується, за Е. Маккобі та Дж. Мартіном тим, що в сім'ї низький рівень контролю, але холодні стосунки між батьками та підлітками. Що означає поняття «індиферентний»? Це той, хто не виявляє зацікавленості, байдужий до когось чи до чогось. Таке виховання може привести до того, що діти виростуть замкнутими та матимуть проблеми з соціальною адаптацією. Зазвичай підлітки з такими батьками стають залежними від шкідливих звичок та пов'язують своє життя з кримінальною активністю.

І останній, демократичний(авторитетний) стиль, де підлітки вважаються повноправними членами сім'ї. Між батьками і дітьми довірливі стосунки, дитина не боїться своїх батьків та відчуває себе в безпеці поруч з ними. Батьки, котрі дотримуються такого стилю виховання, виявляють турботу про дитину, надають їй підтримку та заохочують її самостійність.

Таким чином, потрібно знаходити золоту середину у вихованні підлітків, що вони виростили впевненими в собі, незакомплексованими та не боялися висловлювати свою думку у соціумі. Важливо, щоб батьки були уважними до

думок та потреб своєї дитини, але і одночасно встановлювали чіткі правила, які допомагали б підлітками розвивати відповідальність за свої вчинки та сприяли розвитку самостійності.

Концептуальні основи соціалізації підлітків є важливим науково-дослідницьким напрямом, який дозволяє краще зрозуміти закономірності становлення людини в цей період її життя. Усвідомлення цих механізмів дозволяє розробляти ефективні моделі підтримки та супроводу підлітків у їхньому соціальному та особистісному становленні.

1.2. Аналіз наукових досліджень у сфері соціалізації підлітків

З кінця 60-х рр. XX ст. проблема соціалізації знову набуває актуальності і привертає увагу науковців. Зокрема, представники біхевіоризму трактують соціалізацію, як процес соціального виховання

(Дж. Доллард, Б. Скіннер, Р. Уолтерс та інші); представники гуманістичної психології розглядають соціальне становлення і розвиток як самоактуалізацію Я-концепції

(Р. Бернс, Ч. Кулі, А. Маслоу, Р. Мей, Дж. Мід, К. Роджерс); у структурно-функціональному напрямку американської соціології процес соціалізації розкривається через процес адаптації, пристосування до культурних, психологічних і соціальних факторів навколишнього середовища.

Питання соціалізації підлітка в сім'ї розглядало безліч науковців, зокрема і Е. Дюркгейм, який був одним із перших, хто звернув особливу увагу на проблему соціалізації, підкреслив, що кожне суспільство намагається створити людину відповідно до наявних універсальних, моральних, інтелектуальних і навіть фізичних ідеалів. Звичайно, ці ідеали змінюються залежно від історичних традицій, особливостей розвитку та соціальної структури суспільства. У той же час, в сучасних умовах соціалізація має багато особливостей однакових або більш схожих у різних суспільствах. У ширшому розумінні соціалізація для Дюркгейма – це засіб відтворення суспільством умов свого існування. Загалом, теорія соціалізації

Дюркгейма зосереджується на ролі солідарності та індивідуальної автономії, а також на зв'язку між соціалізацією та розвитком особистості.

Ще одним науковцем, який зробив свій внесок у цій сфері був О. Брім. Він одним із перших охарактеризував соціалізацію як процес, що триває все життя. На його думку, соціалізація дорослих відрізняється від соціалізації дітей тим, що спрямована на зміну поведінки в новій ситуації, а у дітей акцент робиться на формуванні ціннісних орієнтацій. Крім того, дорослі здатні оцінювати норми і сприймати їх критично, виходячи зі свого соціального досвіду, а діти лише засвоюють їх. Нарешті, соціалізація дорослих допомагає дітям отримати необхідні навички (часто специфічного характеру), а соціалізація дітей багато в чому пов'язана з мотивацією. Тому соціалізація триває протягом усього життя людини, поділяється на первинну (соціалізація дітей) і вторинну (соціалізація дорослих). Це пояснюється тим, що умови життя людини, а отже, і сама людина постійно змінюються, що вимагає входження в нові соціальні ролі та зміни статусу, іноді принципово.

Дослідник М. Лукашевич (2003) визначає соціалізацію особистості як «процес формування особистості як соціальної істоти, у ході якого виникають різноманітні зв'язки особистості з суспільством, орієнтацією та цінностями». Це визначення є одним із найповніших. І набуваються норми, розвиваються особистісні характеристики, формується активність і цілісність особистості, які накопичуються людством протягом розвитку (с.113).

Зокрема, французький соціолог і соціальний психолог Г. Тард був автором першої теорії соціалізації. На думку цього дослідника, копіювання, або наслідування, яке відбувається через звичаї, традиції та моду, має вирішальне значення для формування суспільних цінностей і норм. Крім того, засвоєння цих цінностей, соціалізація або пристосовність до суспільного життя, а також процес інтеріоризації, який перетворює елементи зовнішнього світу у внутрішнє «я» особистості людини, сприяє формуванню внутрішньої структури є наслідком інтеріоризації та формування індивідуальності (с. 13). У процесі інтеріоризації

засвоєння підлітком соціальних норм і цінностей стає внутрішньою частиною особистості, що сприяє формуванню внутрішньої структури особистості та її індивідуальності. Це важливо для того, щоб людина могла успішно взаємодіяти з іншими людьми та соціальним середовищем. Такі ідеї Г. Тарда нагадують нам про те, що соціалізація є складним процесом, який включає в себе не тільки зовнішній аспект адаптації до соціальних вимог, а й внутрішній аспект формування особистості.

На цей час дослідження соціального наслідування найширшому значенні вже достатньо об'єднані в соціогенетику, ідейний зміст якої сформувався в середовищі видатних представників соціальної та філософської думки, серед яких особливої уваги заслуговує Ф.Г.Гіддінс. Ф. Гіддінгс зазначає, що "об'єктивне пояснення" соціального розвитку Г. Спенсера має бути доповнене "суб'єктивним поясненням". Він підкреслює (1897): "Всі справжні соціальні факти за своєю природою є психічними", оскільки слово "суспільство" передусім має на увазі спільноту, спільне життя, спільність. Звідси Ф. Гіддінгс вбачав головне завдання соціально-філософської думки в усвідомленні суб'єктивних і об'єктивних суспільних процесів в суспільстві, в інтеграції суб'єктивних і об'єктивних соціальних процесів у поняттях і термінах розумової діяльності, органічної регуляції, природного відбору та збереження енергії.

На думку І.Д. Беха (1998), сам процес соціалізації індивіда, зокрема підлітка, є процесом становлення його дорослості та самосвідомості, що є характерною соціальною формою самоусвідомлення. Твердження І.Д. Беха має певну цінність і цілком заслуговує на увагу як слушна характеристика соціальної дійсності. Але важливо розуміти, що соціалізація - це ширший і складніший процес, який включає в себе не тільки формування самосвідомості, а й засвоєння соціальних навичок, цінностей, норм і ролей, необхідних для успішної адаптації в суспільстві. Важливо також враховувати особистісні особливості та індивідуальність кожного підлітка, які можуть впливати на те, як він чи вона переживають процес соціалізації.

Підбиваючи підсумки аналізу досліджень у сфері соціалізації підлітків, можна зазначити, що ця сфера викликає помітний інтерес у науковців, психологів, соціологів та інших вчених.

Дослідження різних аспектів соціалізації підлітків допомагають ефективніше вивчити процес їхньої адаптації до навколишнього світу, засвоєння соціальних норм і цінностей, формування самоідентичності та індивідуальності.

Наукові дослідження показують, що соціалізація підлітків включає широкий спектр аспектів, таких як вплив сім'ї, рівень взаємодії з однолітками, вплив школи та навчального середовища, стосунки з різними соціальними групами тощо. Дослідження також допомагає виявити фактори, які сприяють успішній соціалізації підлітків, а також ті, що можуть стати перешкодою в цьому процесі.

Вагомий висновок дослідників полягає в тому, що для успішної соціалізації підлітків потрібен універсальний підхід і увага до різних аспектів їхнього життя. Розуміння та підтримка з боку сім'ї є важливими складовими успішної соціалізації. Напрямок досліджень у цій сфері постійно розвивається, що дозволяє поглиблювати наше розуміння та вдосконалювати методи виховання та соціальної підтримки підлітків у сучасному суспільстві.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СІМ'Ї

2.1. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД СІМЕЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У наш час в Україні, як і в усьому світі, відбувається перехід від ідеї сім'ї як центру суспільства до розуміння її власної цінності. Соціалізація в сім'ї зараз є проблемою в Україні, тому що батьки не бачать в цьому проблеми.

Зараз в українських сім'ях поширені такі проблеми, як: погіршення матеріального стану сім'ї та збільшення числа неповних сімей. Звісно діти, які ростуть в повних сім'ях і мають фінансову стабільність теж стикаються з проблемою соціальної адаптації, але рідше. Я маю реальні приклади з життя до слів, які були сказані вище.

Моя подруга Альона росла в неповній сім'ї і в неї не було прикладу чоловіка, тому це ускладнило процес її гендерної соціалізації. В підлітковому віці їй важко було комунікувати з особами протилежної статі, тому що вона елементарно не розуміла, як це робити, бо не мала прикладу подібних стосунків. Альона не могла спостерігати за різними гендерними ролями, тому що не мала відповідних осіб, які б демонстрували ці ролі. Через це зараз в неї підвищена тривожність та низька самооцінка. По-перше, відсутність одного з батьків певним чином вплинула на віру в її власну цінність та здатність самостійно вирішувати проблеми. Альона не отримувала опіки з боку батька і постійно порівнювала себе з людьми, які мають повні сім'ї. Було помітно, що вона певним чином заздрила їм, тому вважала себе недостатньо хорошою, щоб спілкуватися з ними. По-друге, Альона зазнавала свого роду булінгу, коли їй кидали образливі фрази щодо того, що вона нагуляна і якби мама не зробила аборт, то її в принципі зараз би не було. Це все не могло ніяким чином позитивно вплинути на неї, вона ставала все більше закритою та не хотіла ні з ким спілкуватися. З часом булінг пройшов, але помітно, що страх знаходити поруч з людьми залишився. Зараз вона має проблеми з комунікацією та не вміє відстоювати власну думку.

Матеріальний стан сім'ї, як не дивно, теж має певний вплив на соціалізацію підлітка. Підлітковий вік – це той період, коли діти активно спілкуються,

створюють компанії та спільно проводять час. І звісно, вони звертають увагу на фінансові можливості свого оточення. В нашій школі була сім'я, яка не мала таку кількість коштів, які були в інших. Вони не могли дозволити собі дорогий одяг чи інші забаганки, тому що ледве зводили кінці з кінцями. І, звісно, ці діти відрізнялися від всіх інших. В них була низька самооцінка, постійне відчуття соціальної ізоляції, тому що їхні ровесники мали змогу купувати собі те, що вони хотіли. Обмежені фінансові можливості постійно не дозволяли дітям з цієї сім'ї приймати участь в різних заходах, які зближували дітей. Але, на жаль, вони не могли собі цього дозволити, тому почували себе чужими та не прийнятними в своєму оточенні. І це, звісно ж, негативно позначилося на їхній соціалізації.

На своєму досвіді можу сказати, що питання соціалізації важливе і батькам більше потрібно приділяти уваги цьому питанню. В свої шкільні роки я відчувала себе відчуженою і зайвою в своєму оточенні, мені важко було знаходити мову з іншими дітьми в своєму класі та поза ним. Це пов'язано з тим, що я досить мало взаємодіяла з ними поза школою, тому що мої батьки думали, що це якимсь чином нашкодить моєму навчанню та мені, тому залишали вдома. Я не говорю, що перебувати в колі сім'ї погано чи ще щось, просто це шкодить соціалізації та в подальшому житті важко комунікувати та знаходити спільну мову зі своїми ровесниками. Якщо дитина має обмежений доступ до світу поза родиною, це може в майбутньому стати великою проблемою. Батьки мають бути уважними до потреб своїх дітей не лише в звичних для них справах, а й створювати сприятливі умови для її соціального розвитку.

Нами було проведено мінідослідження серед батьків 9 класу Карапишівського академічного ліцею на тему соціалізації. І результати цього дослідження, особисто для мене, були очікувані, хоча й не дуже приємні.

В додатках ми розмістили питання, які були висунуті в ході дослідження та результати даного опитування.

На тезу «Моя дитина подобається мені такою, яка вона є» 58,3% батьків відповіли «так», а 41,7% - ні. Ми, певною мірою, задоволені результатами, тому що

більшість сприймають свою дитину такою, як вона є і не намагаються якимсь сином змінити її, якщо їм щось в ній не подобається. Важливо пам'ятати, що навіть такі, здається, незначні для батьків речі, можуть створити проблеми для їхніх дітей в майбутньому, тому що якщо діти не матимуть права на самовираження та будуть підлаштовуватися під рамки і вимоги батьків, з них не вийде людей, які в подальшому зможуть бути на повну міру соціалізованими і почуватимуть себе комфортно в соціумі.

«Я завжди зважаю на думку дитини» 41,7% відповіли «так», інша частина, тобто 58,3% відповіли «ні». Негативні відповіді тут переважають над позитивними і це, насправді, дуже сумно. Якщо підліток відчуває, що його батькам все рівно на його думку та вони не враховують його потреби, в нього з'явиться відчуття, що його не поважають. Через це підліток може втратити віру у власні сили і так і не навчитися виражати свою думку та не буде почувати себе на рівні у компаніях своїх ровесників.

Наступна теза, яка подавалась – це «Я мрію про те, щоб моя дитина досягла того, що мені не вдалося в житті». Більшість з опитуваних батьків, а саме 66,7% відповіли «так», інша частина(33,3%) – «ні». Коли діти знають та відчувають те, що батьки їх підтримують, це може бути мотивацією до активної соціальної діяльності та посилити у дитини впевненість щодо того, що вона робить.

«Моя дитина часто робить такі вчинки, які заслуговують на осуд». 58,3% – «так», 41,7% – «ні». З одного боку, коли підліток розуміє, що його вчинки можуть мати наслідки, не завжди приємні, це спонукає до більш обдуманих дій. Тоді він розуміє, що є прийнятним та неприйнятним у соціумі. І це може спростити йому подальше життя. З іншого боку, постійний осуд та нарікання на дитину можуть погано вплинути на його психічний стан та в кінцевому результаті призвести до пригнічення власної гідності. Тому головне не перейти межу.

«Дитину з дитинства варто тримати у жорстких рамках, тільки тоді з неї виросте гарна людина». Знову маємо результат 66,7% відповідей «ні» та лише 33,3% – «так». Справді, якщо весь час тримати дитину у жорстких рамках, це не приведе ні до чого доброго. Так, підліток буде дисциплінованим та відповідати

очікуванням батьків, але при цьому соціальні якості можуть бути не розвиненими. Тому що підлітки, які з самого дитинства живуть в обмеженнях, виростають закомплексованими та невпевненими в собі людьми.

«Гарні батьки захищають дитину від труднощів життя». 66,7% – «так», решта – «ні». Якщо дитину постійно оберігати та не дозволяти проживати свої помилки, приймати самостійні рішення, то ці підлітки зрештою звикнуть до цього та будуть абсолютно не пристосованими до життя у соціалізованому світі.

«Коли я порівнюю свою дитину з її однолітками, то вони здаються мені вихованішими і розсудливішими». Відповідей «так» 58,3%, а «ні» – 41,7%. Чомусь батьки хибно думають, що якщо порівнювати своїх дітей з ровесниками, то вони будуть брати з них приклад і їм стане соромно за свою поведінку. Такий підхід лише стане катализатором того, що підліток замкнеться в собі і постійно шукатиме якісь недоліки у своїй поведінці. Тим самим, це створить йому непотрібні комплекси та проблеми у подальшій соціалізації.

І останнє запитання, яке було подане: «Батьки повинні не тільки вимагати від дитини, але і самі пристосовуватися до неї, ставитися до неї з повагою, як до особистості». 75% - «так» і 25% - «ні». Це твердження прямо пов'язане з питанням соціалізації, тому що діти вчаться поводити себе в соціумі безпосередньо в своїй сім'ї, з батьками. І коли батьки пристосовуються до підлітка, вони відчують себе значущими та потрібними.

Отже, дане дослідження було спрямоване на те, щоб побачити, як батьки взагалі ставляться до питання соціалізації власних дітей. І, ми бачимо, що є ще багато над чим працювати, але ми йдемо в правильному напрямку, тому що більшість намагається пристосувати своїх дітей до певних соціальних норм, щоб в майбутньому вони почували себе вільним і повноправним членом суспільства.

2.2. Розробка рекомендацій для оптимізації соціалізації підлітків у сімейному середовищі

У формуванні особистості підлітка та його соціальних навичок вирішальну роль відіграє процес виховання в сім'ї. Саме вона є першим і найважливішим осередком, де формуються цінності, норми і ставлення до світу. Саме родина стає

для підлітків першим і найважливішим середовищем, де формуються цінності, норми та ставлення до світу. Щоб оптимізувати цей процес, потрібні увага і розуміння з боку батьків та інших членів сім'ї. У цьому блоці рекомендацій ми розглянемо ключові аспекти, які допоможуть створити сприятливе середовище для ефективної соціалізації підлітків у сімейному оточенні.

На основі досліджень, які проводилися в підрозділі 2.1, змогла виділити такі основні проблеми, які потребують рішень:

1) Батьки не хочуть дослухатися до своїх дітей.

Насправді, ця проблема досить поширена і потребує вирішення. Батькам варто зрозуміти, що їхні діти теж є повноправними членами суспільства і мають право на власний голос. Я пропоную такі шляхи для розв'язання даної проблеми:

a) зазвичай проблема полягає в тому, що батьки не вміють слухати своїх дітей. Варто почати з того, що батьки можуть поставити себе на місце підлітків та зрозуміти їхні почуття, коли вони не сприймають їхні думки всерйоз. Батьки та діти разом можуть знайти ефективні способи спілкування, які допоможуть покращити комунікацію;

b) є ситуації, коли батьки не бачать в цьому проблеми і відкрито продовжують ігнорувати підлітків. В такому разі може бути корисно відвідати психолога та зрозуміти корені цієї проблеми.

2) Батьки не надають підліткам можливості самим робити помилки та вважають за краще вирішувати все за них.

Це досить поширена проблема, оскільки батьки думають, що якщо вони прожили вік і мають більший досвід, ніж діти, то вони мають право розпоряджатися їхнім життям. Зазвичай, в таких випадках, підлітки або вчиняють бунт, або підкорюються. Я вважаю, що доцільними шляхами для розв'язання цієї проблеми є:

a) перш за все, потрібно поговорити. Батьки мають зрозуміти те, що можливість самому робити помилки та вчитися їх вирішувати, є важливою складовою для розвитку їхніх дітей;

b) також, батьки можуть зайнятися самоаналізом, та зрозуміти, чому вони так надто опікуються своїми дітьми. Тому що це можуть бути саме їхні страхи та нездійсненні очікування, які вони хочуть перекинути на своїх дітей;

c) важливою річчю в стосунках між підлітками та батьками є довіра. Тому що без довіри не можна побудувати жодних стосунків, а тим більше виростити підлітка, який буде соціалізованим та впевненим у собі.

3) Проблема соціалізації в неповних сім'ях.

Ця проблема теж існує, але чомусь ніхто не намагається знайти способи для її вирішення. У таких сім'ях дітям бракує психологічного комфорту та емоційної підтримки, почуття безпеки, цінності та значущості свого Я, спілкування з близькими людьми, їм не вистачає батьківського тепла та любові, що є сильним стресовим чинником і може стати причиною нервово-психічних розладів та формування неадекватної самооцінки у підлітків. Ось що пропоную я:

- a) підтримка іншими членами родини. Важливо, щоб підліток відчував емоційну підтримку від інших членів, що це могло хоча б якось відсунути на задній план відсутність одного з батьків;
- b) заохочувати підлітка до відвідування різних гуртків, де він би міг отримати досвід у спілкуванні зі своїми ровесниками, будувати нові соціальні зв'язки.

Після проведення дослідження та виявлення основних проблем соціалізації підлітка в сім'ї виникає потреба у розробці рекомендацій, для покращення процесу соціалізації підлітків в сім'ї. Психологічний стан у підлітків в цей період дуже вразливий, і тому існує необхідність надати поради батькам, які в силу свого виховання, перешкоджають соціалізації підростаючого покоління.

По-перше, батьки мають бути прикладом для своїх дітей, показувати взаємоповагу в спілкуванні з іншими людьми, надавати підтримку у складних ситуаціях, а також навчати підлітка вільно виявляти свої почуття і емоції.

Покажіть підлітку ті цінності, які б ви хотіли, щоб він перейняв у вас, але не тисніть.

По-друге, контроль – це добре, коли не перейти межу. Важливо давати їм можливість побути на одинці зі своїми думками та розвивати в поколінні самостійність.

По-третє, сприяйте розвитку соціальних навичок: допомагайте підліткам розвивати навички спілкування, зокрема, шляхом надання допомоги в побудові стосунків з іншими дітьми. Рекомендуйте підліткам долучатися до груп чи клубів за спільними інтересами.

Наступне, на що хочеться звернути увагу, так це те, що нерідко трапляється таке, коли батьки вимагають від своїх дітей такого, чого ті не можуть досягти. Підліток почувається так, ніби не може відповідати очікуванням батьків, і починає відчувати себе неповноцінною, малозначущою людиною. Така модель поведінки заважає розвитку дитини, зокрема, прояву її творчих здібностей, а також ускладнює комунікацію з оточуючими. Тому кожному з батьків важливо пам'ятати, що безталанних дітей не буває і кожне слово впливає на соціалізацію підлітка в цьому періоді розвитку.

ВИСНОВКИ

Аналіз проблеми впливу сім'ї на формування особистості підлітків показав, що сім'я протягом всієї історії розвитку людини залишалася складним і унікальним Інститутом соціальної освіти, що відображає всі зміни в суспільному житті. І сьогодні провідна функція сім'ї - виховання молодого покоління, передача дітям соціально-історичного досвіду людства, підготовка їх до свідомого дорослого життя.

Цілком логічно, що сімейне середовище найбільше впливає на процес формування особистості підлітків, незважаючи на те, що зміст, методи, стилі освітньої взаємодії в сім'ї змінюються з переходом дитини на етапи нового століття, а сам підліток активно орієнтується на спілкування з однолітками.

Встановлено, що стиль виховання є основним фактором, що впливає на формування особистості підлітків. Авторитарні, демократичні, ліберальні, поблажливі стилі та методи сімейної освіти по-різному впливають на підлітків. За результатами діагностичного експерименту ми розробили і впровадили експериментальну технологію взаємодії сім'ї та гімназії, надавши допомогу школі (класний керівник, практичний психолог, соціальний педагог) не тільки підлітку, але і його батькам.

Експериментальна технологія включає в себе психологічні, педагогічні, соціально-педагогічні елементи. Технологічна модель передбачає використання всього набору форм і методів (лекції, бесіди, аналіз педагогічної літератури, рішення педагогічних проблем, педагогічні бліцтури, дискусійні клуби), організацію допомоги батькам у вирішенні різних проблем сімейного виховання, вироблення рекомендацій щодо вирішення конфліктних ситуацій в сім'ї.

Аналіз результатів експерименту показав позитивну динаміку в сімейних відносинах, що сприятливо позначається на особистісному розвитку підлітків. Технологічна модель. Це підтверджує, що ефективність запропонованого дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї багатогранної проблеми. Зокрема, подальші дослідження вимагають визначення педагогічних умов і пріоритетних напрямків сімейного виховання.

Було б доцільно звернути увагу на розвиток комплексної системи спеціальної освіти для батьків з метою підвищення їх педагогічної компетентності в питаннях виховання дітей в сім'ї. важливим є питання вдосконалення форм і методів взаємодії школи, сім'ї, суспільства для всебічного гармонійного розвитку особистості дитини.

Для оптимальної соціалізації підлітків у сімейному середовищі потрібен зважений і продуманий підхід з боку батьків. Цей процес, заснований на взаємній повазі, довірі, відкритості та підтримці, виконує ключову роль у розвитку у підлітків позитивних соціальних навичок, відповідальності та самостійності. При цьому важливо пам'ятати про неповторність кожної особистості та підтримувати розвиток її індивідуальних здібностей та інтересів. Шлях до успішної соціалізації підлітків у сімейному середовищі лежить через взаєморозуміння, підтримку та позитивну взаємодію між батьками та дітьми.

РЕЗЮМЕ

В умовах нашого часу соціалізація підлітків відіграє важливу роль, оскільки від того, як буде виховано нове покоління залежить наше майбутнє. Суспільна та педагогічна значущість проблеми зумовили вибір теми курсової роботи «Шляхи соціалізації підлітка в сім'ї».

У **першому розділі** розкрито концептуальні основи соціалізації підлітків у сім'ї на основі зібраного матеріалу та проведено аналіз наукових досліджень у даній сфері, використовуючи праці українських та зарубіжних науковців.

У **другому розділі** охарактеризовано практичний досвід сімейної соціалізації на основі прикладів з життя, а також проведено тест серед батьків, за допомогою якого були виявлені проблеми, на які розроблено відповідні рекомендації.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, 6 додатків.

Ключові слова: підліток, соціалізація, батьки, дослідження.

RESUME

In our time, the socialization of adolescents plays an important role, as our future depends on how the new generation is brought up. The social and pedagogical significance of the problem led to the choice of the topic of the course work "Ways of socialization of adolescents in the family".

The first chapter reveals the conceptual foundations of socialization of adolescents in the family on the basis of the collected material and analyzes scientific research in this area, using the works of Ukrainian and foreign scholars.

The second section describes the practical experience of family socialization based on real-life examples, and also includes a test among parents, which identified problems and developed appropriate recommendations.

The course work consists of an introduction, two chapters, and 6 appendices.

Keywords: adolescent, socialization, parents, research.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Акименко, О.О. (2013). Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку учня. *Шкільному психологу. Усе для роботи*, 1,14-19.
- Андрущенко, В. П., Бех, В. П., Лукашевич, М. П., & Мигович, І. І. (2001). *Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: монографія* (Кн.1.). Київ: УДЦССМ.
- Андрущенко, В. П. (2002). Соціальна робота. Навчальний посібник (Кн. 2).
- Безпалько, О.В. (2009). Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб.
- Бех, І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник.
- Гарасимів, Т. З. (2009). Особистість та проблеми її соціалізації. Форум
- Гіденс, Е. Б. (1999) Соціологія. (В. Шовкун, А. Олійник). Основи.
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*.
- Городяненко В.Г. (2002) Соціологія: підручник.
К.: Видавничий центр «Академія», 560.
- Гречихіна, Н. В. (2020). *Концепція соціалізації особистості та самовизначення як складова*. Наукові записки.
- Гримова, А., Гречишкіна А. (2008). Соціалізація – навчання жити в суспільстві. *Дошкільне виховання: Науково-методичний журнал для педагогів і батьків*. № 3. С.10-13.
- Дубинка, Л. Ф. (2011). Шляхи соціалізації особистості в «Школі майбутнього». *Світ виховання*. № 5. С. 14-18.
- Зозуляк-Случик, Р. В. (2015). Основи соціалізації особистості. Навчальний посібник.
- Кравченко, Т.В. (2007). Сучасні характеристики соціалізації. *Вісник АПН України*. № 3. С.11-19.
- Лещук, Г. В. (2011). Соціалізація особистості як соціально-педагогічне явище. *Науковий вісник Ужгородського університету*. №20. С. 71–73.

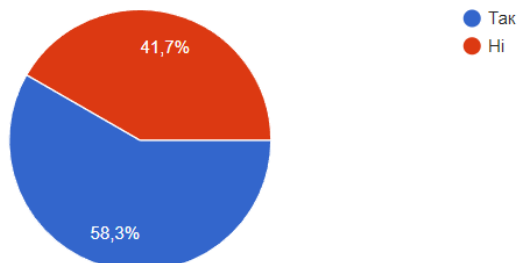
- Лукашевич, М. П. (1998). Соціалізація. Виховні механізми і технології. Навч.-метод. посібник.
- Лукашевич, М. П. (2003) Теорія і методи соціальної роботи. Навч. посіб. 2-ге вид., доп. і випр. МАУП.
- Павловський, В. В. (2007). *Основи ювентології: монографія*. Київ: Дакор, КНТ .
- Раєвська, Я. М. (2016). *Особливості сімейної соціалізації в різних типах неблагополучних сімей*. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprk_sp_2016_27_21 с. 178
- (2011) Самовиховання і саморегуляція особистості : Навчальний посібник. 2-вид., переробл. та доповн. РВЦ «Софія».
- Сушик, Н. (2021) Особливості впливу сім'ї на соціалізацію дитини. *Нова педагогічна думка*. № 1. С. 64-70. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2021_1_14
- Тюптя, Л., & Іванова, І. (2018). Соціальна робота. Теорія і практика: навчальний посібник. Харків: Основа.
- Черниш, О. О. (2021). Соціалізація особистості як наукова проблема. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 1(2). С. 5-17. : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2021_1\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2021_1(2)_3)
- Шевчук, О. М. (2011). Самовиховання і саморегуляція особистості: Навчальний посібник.
- Ярощук, А. (2019). Сімейна соціалізація та матримоніальні функції сім'ї як соціального інституту. *Вісник Львівського університету*. № 4. С. 62-68. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlups_2019_4_10

Результати дослідження

Моя дитина подобається мені такою, яка вона є.

12 відповідей

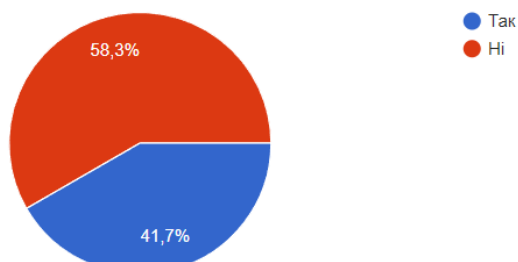
 Копіювати

Я завжди зважаю на думку дитини.

12 відповідей

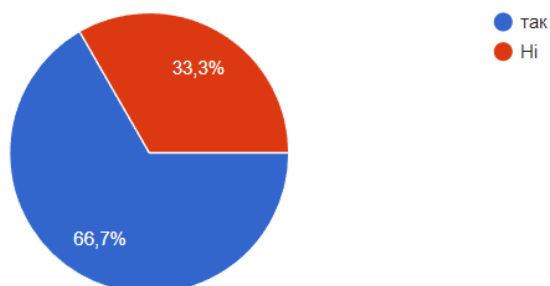
 Копіювати

Я мрію про те, щоб моя дитина досягла того, що особисто мені не вдалося в житті.

12 відповідей

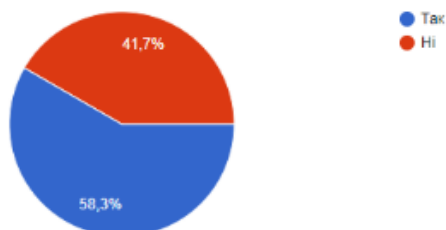
 Копіювати

Моя дитина часто робить такі вчинки, що заслуговують на осуд.

 Копіювати

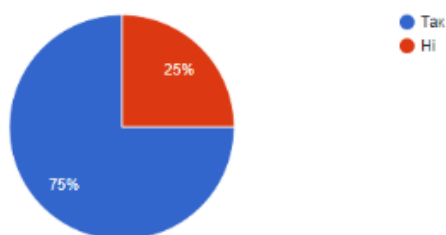
12 відповідей

Батьки повинні не тільки вимагати від дитини, але і самі пристосовуватися до неї, ставитися до неї з повагою, як до особистості.

 Копіювати

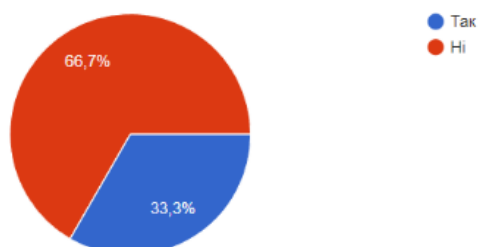
12 відповідей

Дитину з дитинства варто тримати у жорстких рамках, тільки тоді з неї виросте гарна людина.

 Копіювати

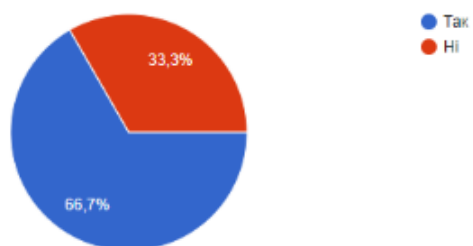
12 відповідей

Гарні батьки захищають дитину від труднощів життя.

 Копіювати

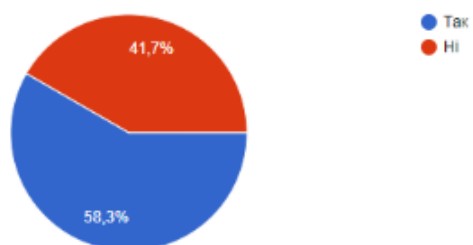
12 відповідей

Коли я порівнюю свою дитину з її однолітками, то вони здаються мені вихованішими і розсудливішими.

 Копіювати

12 відповідей

При прийнятті рішень в родині варто враховувати думку дитини.

 Копіювати

12 відповідей

